9.4.2024

# Uudenmaan sosiaalialan osaamiskeskuksen lausunto eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunnalle 11.4.2024 hallituksen esityksestä 16/2024 vp

Erikoissuunnittelija Päivi Tossavainen
Uudenmaan sosiaalialan osaamiskeskus Socca

**Asia: HE 16/2024 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä annetun lain, Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksesta annetun lain 2 §:n sekä lastensuojelulain 27 ja 41 §:n muuttamisesta**

Uudenmaan sosiaalialan osaamiskeskus Socca kiittää mahdollisuudesta lausua hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä annetun lain, Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksesta annetun lain 2 §:n sekä lastensuojelulain 27 ja 41 §:n muuttamisesta.

## Asiakastietolain muutos ja esitysluonnos

Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä (703/2023, asiakastietolaki) tuli voimaan 1.1.2024. Laki sisältää mm. sosiaali- ja terveydenhuollon sääntelyn valtakunnallisista tietojärjestelmäpalveluista (Kanta-palvelut) sekä siirtymäajoista, jolloin sosiaalihuollon palvelunantajien tulee liittyä Kanta-palvelujen käyttäjäksi ja alkaa tallentaa niihin asiakasasiakirjojaan. Lain mukaan julkisten ja niiden lukuun toimivien yksityisten palvelunantajien tulisi liittyä sosiaalihuollon asiakastietovarantoon viimeistään 1.9.2024. Sosiaalihuollon eri palvelutehtävissä kirjattavien asiakastietojen tallentamista on vaiheistettu siirtymäsäännöksin.

Hallituksen esitysluonnos asiakastietolain muuttamiseksi oli lausuttavana lausuntopalvelussa ajalla 12.12.2023-2.2.2024. Esityksessä mm. ehdotettiin muutettavaksi asiakastietolain 102 §:n mukaisia siirtymäaikoja siten, että hyvinvointialueilla on mahdollisuus toteuttaa vaatimukset siirtymäaikojen puitteissa huomioiden niiden meneillään oleva tietojärjestelmien yhtenäistäminen ja siihen liittyvät tietojärjestelmähankinnat. Uudenmaan sosiaalialan osaamiskeskus Socca toi esiin omassa lausunnossaan huolen sosiaalihuollon liittymisvelvoitteen aikataulusta. Socca puolsi muutoksia siirtymäaikoihin, mutta toivoi, että aikatauluja tarkennetaan vielä nykyisestä ehdotuksesta pidemmälle, jotta niiden noudattaminen on tosiasiallisesti mahdollista.

## Uudenmaan sosiaalialan osaamiskeskus Soccan näkemys hallituksen esityksestä

14.3.2024 annettu HE 16/2024 vp sisältää Uudenmaan sosiaalialan osaamiskeskus Soccan aiemmin kannattamat tai kommentoimat ehdotukset. Esityksen asiakastietolain 102 §:n siirtymäaikojen muutokset ovat perusteltuja. Uudenmaan sosiaalialan osaamiskeskus Socca puoltaa sosiaalihuollon julkisen palvelunantajan Kanta-palveluihin liittymisvelvoitteen siirtämistä 1,5 vuodella eteenpäin ollen 1.3.2026. Kuten hallituksen esityksessä todetaan, perusteena siirtymäaikojen muutokselle on hyvinvointialueiden keskeneräiset tietojärjestelmähankinnat ja niiden kilpailutusprosesseihin kuluva aika. Osa hyvinvointialueista on vasta hankkimassa uusia tietojärjestelmiä, joten liittyminen uusilla tietojärjestelmillä Kanta-palveluihin asiakastietolaissa määritellyn siirtymäajan puitteissa ei ole mahdollista eivätkä kaikki nykyiset tietojärjestelmät mahdollista Kanta-palveluihin liittymistä.

Uudenmaan sosiaalialan osaamiskeskus pyytää kiinnittämään huomiota siihen, että Kanta-palveluihin liittyminen ei ole vain tietotekninen harppaus. Asiakastietolain 84 §:n mukaan asiakastietojen käsittelyssä käytettävän tietojärjestelmän ja hyvinvointisovelluksen tulee täyttää yhteentoimivuutta, tietoturvaa ja tietosuojaa sekä toiminnallisuutta koskevat olennaiset vaatimukset. Sosiaalihuollon asiakastiedon kirjaamisessa siirtyminen rakenteisten asiakasasiakirjojen käyttöön ja Kanta-palveluihin liittyminen eivät yksin riitä laadukkaan, yhdenmukaisen kirjaamisen ja tiedonmuodostuksen käytäntöjen ja sisältöjen syntymiseen. Uudet toimintaprosessit, kirjaamisen tietosisällöt, käytettävissä olevan tietojärjestelmän muutokset tai kokonaan uuden tietojärjestelmän käytön oppiminen, ammattihenkilön asiakastiedon käyttöoikeuksien oppiminen ja asianmukainen soveltaminen; kaikki nämä edellyttävät henkilöstön riittävästi resursoitua kouluttamista. Sama haaste koskee myös yksityisiä palvelunantajia.

Yksityisten palvelunantajien tilannetta arvioitaessa on huomioitava, että hyvinvointialueet rekisterinpitäjinä vastaavat myös ostopalveluissa muodostuvasta asiakastiedosta. Monet yksityiset palvelunantajat tuottavat useita eri sosiaalipalveluita useassa eri palvelutehtävässä usealle hyvinvointialueelle, mutta yksityisten palvelunantajien hyvinvointialueilta saama ohjaus ja tuki Kanta-palveluihin liittymiseen on ollut heikkoa. Yksityisillä palvelunantajilla ei ole välttämättä ollut riittävästi tietoa Kanta-palveluiden liittymisvaihtoehdoista tai varsinkaan hyvinvointialuekohtaisista rinnakkaisliittymismahdollisuuksista. Kuten hallituksen esityksessä mainitaan, yksityiset palveluntuottajat eivät voi aloittaa asiakasasiakirjojen tallentamista järjestämisvastuullisen hyvinvointialueen lukuun ennen kuin hyvinvointialue itse on liittynyt Kanta-palveluihin. Liittymisvelvoitteen siirtymäaikojen pidennys ei poista hyvinvointialueiden ja niiden lukuun toimivien yksityisten palvelunantajien yhdenmukaisen liittymisvelvoitteen ajankohdan asettamia haasteita. Liittymisvelvoitteen toteuttaminen edellyttää myös hyvinvointialueita antamaan niiden lukuun toimiville yksityisille palvelunantajille niiden tarvitsemaa ohjausta ja neuvontaa, jotta myös yksityiset palvelunantajat pystyvät tosiasiallisesti noudattamaan lain määräaikoja. Tämä on huomionarvoista arvioitaessa hyvinvointialueiden ja yksityisten palvelunantajien yhdenmukaista liittymisvelvoitteen ajankohtaa.

Uudenmaan sosiaalialan osaamiskeskus Socca puoltaa muutoksia siirtymäaikoihin, mutta pyytää huomioimaan, että sekä hyvinvointialueet että myös niiden lukuun toimivat yksityiset palvelunantajat saavat riittävästi tukea ja ohjausta Kanta-palveluihin liittymisen toteutukseen, jotta lain säädösten noudattaminen on tosiasiallisesti mahdollista.